

Hvad sagde pave Benedikt egentlig?

Under sit pastorale besøg i Bayern forelæste pave Benedikt XVI den 12. september 2006 på universitetet i Regensburg for universitets lærere. Emnet var "Tro, fornuft og universitet – minder og refleksioner".¹ Teksten til denne nok så akademiske tekst er under oversættelse og vil snarest blive bragt i nettidsskriftet. Under hensyn til den debat, som efterfølgende er opstået, er oversættelsen af de relevante udsagn blevet fremskyndet og bringes her.²

Af pave Benedikt XVI³

Pave Benedikt mindedes indledningsvis sin egen tid på universitetet i Regensburg og fortsatte:

Universitetet var også meget stolt af sine to teologiske fakulteter.⁴ Det var klart, at de begge, når de stiller spørgsmålet om det er fornuftigt at tro, udfører et arbejde, som nødvendigvis hører med til hele *Universitas scientiarum*,⁵ også selv om ikke alle kunne dele den tro, som teologerne gør sig umage med at sætte i forhold til den fælles fornuft. Denne indre sammenhæng i fornuftens kosmos

---

¹ Som professor i systematisk teologi ved det katolske teologiske fakultet var Joseph Ratzinger ansat på universitetet i Regensburg fra 1969 til 1977, heraf de to sidste år som dekan og vicerektor. I 1977 indsattes han som biskop af München og Freising og måtte derfor forlade sin stilling på universitetet, hvortil han dog stadig er knyttet honorær professor

² Da oversættelsen er foretaget under et vist tidspres, tages der forbehold for sådanne sproglige forbedringer, som en efterfølgende kritisk gennemgang måtte give anledning til

³ Oversat af Erling Tiedemann. Teksten er gengivet i overensstemmelse med pave Benedikts manuskript. Han har dog forbeholdt sig senere at publicere forelæsningen i en mere komplet udgave, forsynet med videnskabelige noter og henvisninger

⁴ Som på visse andre tyske universiteter var der både et katolsk og et luthersk teologisk fakultet

⁵ Dvs. det samlede hele, som udgøres af videnskabernes sum

blev heller ikke forstyrret af, at en af kollegerne engang blev citeret for, at der fandtes noget mærkværdigt på vores universitet, nemlig to fakulteter, der befattede sig med noget, som slet ikke eksisterer – dvs. Gud. At det selv over for en sådan radikal skepsis forblev nødvendigt og rationelt at bruge sin fornuft i forbindelse med spørgsmålet om Gud og at gøre dette i sammenhæng med overleveringen af den kristne tro, var ubestridt på universitetet som helhed.

Alt dette dukkede op i min erindring, da jeg for ikke længe siden læste professor Theodore Khourys⁶ udgave af en del af den dialog, som fandt sted – formentlig i 1391 i vinterkvarteret ved Ankara – mellem den lærte byzantinske kejser *Manuel II Palaeologos* og en dannet perser – en dialog om kristendom og islam og om sandheden i dem begge.

Kejseren har nok nedskrevet dialogen under belejringen af Konstantinopel mellem 1394 og 1402; på den baggrund forstår man også, at hans egne argumenter er gengivet meget mere udførligt end de svar, som den lærde perser gav. Dialogen kommer hele vejen rundt, når det handler om de strukturer for tro, som er indeholdt i Bibelen og Koranen, og den kredser især omkring Guds- og menneskebilledet, men vender nødvendigvis også hele tiden tilbage til forholdet mellem "de tre love": Det gamle Testamente, Det nye Testamente og Koranen.

I denne forelæsning vil jeg gerne nøjes med at behandle et enkelt punkt, som i sig selv er ret marginalet i forhold til hele dialogen, men som i sammenhæng med emnet "tro og fornuft" har fascineret mig, og som jeg bruger som udgangspunkt for mine overvejelser om dette emne.

I den syvende samtale (græsk: *dialexis*, dvs. disput), som professor Khoury har udgivet, kommer kejseren ind på at tale om *Djihad* (hellig krig). Kejseren vidste sikkert, at det i Sura 2, 256 hedder: "Ingen tvang i trossager". – Det er en af de tidlige surer fra den tid, hvor Muhammed endnu selv var uden magt og truet. Men kejseren kendte naturligvis også de – senere opståede – bestemmelser om hellig krig, som er nedlagt i Koranen. Uden at inddrage sig på enkeltheder såsom den forskellige behandling af "Bogens folk" og "vantro" vender hans sig i en forbavsende brysk form til sin dialogpartner og stiller ganske enkelt det centrale spørgsmål om, hvordan religion og vold overhovedet forholder sig til hinanden. Det sker med ordene: "Vis mig dog, hvad Mohammed har bragt af nyt, og du kommer kun til at finde, hvad der er ondt og umenneskeligt, såsom at han har foreskrevet, at den tro, han prædikede, skulle udbredes med sværdet". Kejseren begrunder dernæst indgående, hvorfor udbredelse af tro ved hjælp af vold er fornuftsstridig. Det står i modstrid med Guds væsen og med sjælens væsen. "Gud har intet behag i blod, og dét ikke at handle i overensstemmelse med fornuften (græsk: *syn logô*) er i modstrid med Guds væsen. Troen er sjælens frugt, ikke kroppens. Den, som altså vil føre nogen til troen, har behov for evnen til at tale godt og at kunne tænke korrekt, men har ikke brug for vold og trusler. ... For at kunne overbevise en fornuftig sjæl har man ikke brug for sin arm, ikke brug for noget til at slå med eller for noget andet, hvormed man kan true nogen med døden ..."

Den afgørende sætning i denne argumentation mod omvendelse som resultat af vold lyder: *Ikke at handle i overensstemmelse med fornuften er i modstrid med Guds væsen*. Udgiveren af bogen. Theodore Khoury, har denne kommentar: For kejseren, som er en byzantiner, der er vokset op med den græske filosofi, er denne sætning indlysende. For den muslimske lære er Gud derimod absolut transcendent. Hans vilje er ikke bundet af nogen af vore kategorier, ej heller af fornuften. Khoury citerer i den forbindelse et arbejde af den kendte franske islamolog, *R. Arnaldez*, som henviser til, at *Ibn Hazn* gik så vidt som til at erklære, at Gud heller ikke er bundet af sit eget ord, og at intet forpligter ham til at åbenbare sandheden for os. Skulle det være Guds vilje, måtte mennesket i så fald også bedrive afgudsdyrkelse.

---

⁶ Professor i Münster

Her viser sig en skillevej, når det handler om forståelsen af Gud, og dermed i henseende til den konkrete religionsudøvelse – en skillevej, som i dag helt umiddelbart udfordrer os. Er det kun græsk at tro, at dét at handle fornuftsstridigt er i modstrid med Guds væsen, eller gælder det altid og i sig selv? Jeg tror, at den dybe samklang mellem dét, der i bedste forstand er græsk, og den gudstro, der grunder sig på Bibelen, bliver synlig på dette sted.

Med en let modifikation af første vers i 1. Mosebog har Johannes indledt prologen til sit evangelium med ordet: I begyndelsen var *Logos*. Det er netop det ord, som kejseren brugte: Gud handler med *Logos*. *Logos* er på én gang fornuft og ord – en fornuft, der er skabende, og som kan meddele sig, men netop som fornuft. Apostlen Johannes har dermed skænket os det endelige ord for det bibelske gudsbegreb. I det ord når alle de ofte møjsomme og slingrende veje, den bibelske tro har fulgt, frem til målet og finde deres syntese. I begyndelsen var *Logos*, og *Logos* er Gud – sådan siger evangelisten det til os. At det bibelske budskab og græsk tænkning mødte hinanden, var ingen tilfældighed.

Herfra fortsætter forelæsningsen med andre belysninger af emnet tro, fornuft og universitet, men i slutningen vender pave Benedikt endnu en gang tilbage til kejser Manuel II's argumentation:

"Ikke at handle i overensstemmelse med fornuften (med *Logos*) er i modstrid med Guds væsen". Med udgangspunkt i sit kristne gudsbillede sagde Manuel II sådan til sin persiske samtalepartner. Det er til dette store *Logos*, til denne fornuft i fuld bredde, vi indbyder vore samtalepartnere i dialogen mellem kulturerne. Selv til stadighed at finde den igen, er universitetets store opgave.

Klik her for at udskrive artiklen (printerens skal være tændt)

Klik her for at sende artiklen til en ven eller bekendt (Outlook skal være startet)

Klik her for at komme til forsiden af catholica.dk